
Pótolható-e anyagi pervezetéssel a hiányzó jogi képviselet?

Hegedűs Sára Örzse*

Jelen tanulmány a jogi képviselő nélkül eljáró felekre vonatkozó eltérő, fokozottabb anyagi pervezetési szabályokat vizsgálja és elsősorban arra a kérdésre keresi a választ, hogy az anyagi pervezetés keretében „pótolható-e” a jogi képviselet. Pótlás alatt itt arra gondol, hogy képes-e az anyagi pervezetés a jogban járatlan fél számára olyan mértékű segítséget nyújtani, amely biztosítja a hatékony jogérvényesítést professzionális jogi képviselet hiányában is. Ezen kérdés vizsgálata során bemutatja a tanulmány a jogi képviselő nélkül eljáró felekre vonatkozó eltérő szabályokat, az anyagi pervezetés szabályait érintve néhány sarokpontját a szabályozásnak.

Kulcsszavak: jogi képviselet nélkül eljáró felek, anyagi pervezetés, hatékony jogérvényesítés

Can the lack of legal representation substituted within the framework of substantive case management?

This study examines the distinct and more stringent rules of substantive case management applicable to parties proceeding without legal representation, and primarily seeks to answer the question of whether legal representation can be 'substituted' within the framework of substantive case management. By substitution, it refers to whether substantive case management is capable of providing a party who lacks legal expertise with a level of assistance sufficient to ensure effective enforcement of rights even in the absence of professional legal representation. In the course of this analysis, the study presents the specific rules applicable to parties acting without legal counsel and outlines several key aspects of the regulation concerning substantive case management.

Keywords: parties proceeding without legal representation, rules of substantive case management, effective enforcement

<https://doi.org/10.32980/MJSz.2026.1.121>

*„Önmagunkat nehezebb védeni, mint másokat.
Aki nem hiszi, nézze meg az ügyvédekét.”¹*

a 2018. január 1-jén hatályba lépett, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXCV. törvény (a továbbiakban: Pp.) egy meglehetősen hosszú kodifikációs folyamat eredményeként jött létre, amelynek célja elsősorban egy olyan eljárásjogi

* Phd-hallgató, Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Eljárásjogi Tanszék.

¹ Akutagava Rjúnoszuke – japán írótól származó idézet

törvény megalkotása volt, amely a magyar perjogi hagyományokat tiszteletben tartva, a kor követelményeihez igazodva és a nemzetközi elvárásokat is figyelembe véve egy egységes törvényt hoz létre. A Pp. mindezen követelményeknek megfelelően – számos helyen megőrizve a perjogi hagyományokat – néhány kérdésben mégis jelentős szemléletváltozást hozott.

A Pp. alapvetően a törvényszéki eljárás modelljére építi a perrendi szabályokat, amelynek köszönhetően a kötelező jogi képviseletre vonatkozó szabályokra figyelemmel biztosított a professzionális pervitel. Mindez az alapelveként nevesített perkoncentráció elvének érvényesülését hivatott elősegíteni, amelynek elsődleges célja, hogy a jogvita anyagi jogi és eljárásjogi keretei is minél korábban rögzüljenek, a jogvita keretei minél korábban tisztázódjanak és a bíróság számára a lehető legkorábban rendelkezésre álljanak az ítélet meghozatalához szükséges tények és bizonyítékok is, ezáltal minél gyorsabban, hatékonyabban és véglegesen lezárható legyen a felek közötti jogvita. Így a perkoncentráció megvalósítása érdekében a Pp. néhány új, illetve újra felélesztett jogintézményt vezetett be, amelyek közül kiemelendő az osztott perszerkezet, az anyagi pervezetés és a széleskörű kötelező jogi képviselet.

Ugyanakkor a Pp. ezen professzionális pervitelen alapuló, koncentrált pervitelt támogató szabályai némileg feszültséget is okoznak egyrészt a széleskörűen biztosítandó bírósághoz fordulás jogával, illetve a Pp. azon törekvésével szemben is, amely szerint a perkoncentráció célja egyben az is, hogy a bíróság elé került jogvita minél korábban véglegesen lezárásra kerüljön. A széleskörűen biztosított jogérvényesítés egyik meghatározó eleme a jogi képviselő nélkül eljáró felek, akikre ezen professzionális pervitelt megkövetelő eljárási szabályok nagy felelősséget is rónak a Pp. 2.§-ban foglalt rendelkezési elvre figyelemmel.

Ezen jogalkalmazási nehézség egyensúlyi pontjának vizsgálata során jelen dolgozat a professzionális pervittel összefüggésben kívánja az anyagi pervezetést bemutatni. A dolgozat továbbá arra a kérdésre keresi a választ, hogy a jogi képviselővel eljáró félre és a jogi képviselő nélkül eljáró félre milyen mértékben vonatkoznak eltérő anyagi pervezetési szabályok; és hogy ez az eltérés hogyan valósítható meg a gyakorlatban a pártatlanságot és a félegyenlőséget nem sértve, ugyanakkor a felek jogérvényesítését hatékonyan elősegítve. Így a tanulmány azt a jogalkalmazási kihívást elemzi, hogy ezen jogi képviselő nélkül eljáró felekre vonatkozó rendelkezések hogyan tudnák hatékonyan pótolni a hiányzó szakmai felkészültséget és a pervitelt ellátó jogi képviselőket.

1. A képviselet szabályai a Pp.-ben

A Pp. által megvalósított egységes szemléletből adódóan a perrendi szabályok a törvényszéki eljárás modelljére épülnek, ahol a törvény mindkét fél számára kötelező jogi képviseletet ír elő. Ez alól kivétel csupán a törvényszéki hatáskörbe tartozó munkaügyi per², illetve elsőfokon a bűncselekménnyel okozott kár és a sérelemdíj

² 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról (Pp.) 514.§ (2) bekezdés

megtérítése iránt indított gyorsított per³. Az általánosan kötelezővé tett jogi képviselet indoka elsősorban az volt, hogy az utóbbi évtizedekben a polgári jogviták lényegesen bonyolultabbá váltak, ezért a jogalkotó úgy értékelte, hogy a megalapozott igényérvényesítés, illetve az eredményes védekezés olyan jogi szaktudást igényel, amely szükségessé teszi a széleskörű kötelező jogi képviseleti szabályok bevezetését.⁴ A szabályozás célja az volt, hogy a törvényszék elsőfokú hatáskörébe tartozó bonyolultabb, nagyobb szakértelmet és gyakorlatot megkövetelő ügyek esetében ne csak a bíróság kiemelkedő szakértelme biztosítsa az ügyek hatékony elbírálását, hanem ez a felek oldaláról is egy megfelelő színvonalú jogi felkészültséggel párosuljon⁵, ezzel is elősegítve a gyorsabb és hatékonyabb igényérvényesítést. Emellett a Pp. alapelvei között megfogalmazott rendelkezési elv és a felek eljárástámogatási és igazmondási kötelezettsége egyben fokozott felelősséget is telepít a felekre, amely tőlük nagyobb szakmai felkészültséget követel meg. Ennek a felkészültségnek a kulcsa pedig a jogi képviselet igénybevétele, amellyel így növekszik a jogi képviselő ügyvédek peralakító szakmai szerepe és felelőssége is.⁶ A kötelező jogi képviselet szerepével kapcsolatban még a korábbi, a polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (1952-es Pp.) szabályait vizsgálva⁷ az Alkotmánybíróság is kifejtette, hogy „a kötelező jogi képviselet intézménye a perbeli képviseletnek azt a lényegi vonását erősíti, hogy a képviselőnek – különösen pedig a jogi képviselőnek – a szerepe nem csupán a képviselt személy helyettesítése, hanem a képviselt érdekeinek védelme, jogai érvényre juttatásának elősegítése. Az eljárásban ezért önálló jogai és kötelezettségei vannak. Ezzel függenek össze a jogi képviselők, illetőleg a képviseletet hivatásszerűen ellátó személyek fokozott szakmai felelősségére vonatkozó szabályok”⁸.

Emellett fontos azonban említést tenni arról is, hogy a jogi képviseletet kötelezővé tevő szabályozás nem korlátozhatja a bírósághoz fordulás jogát.⁹ Vagyis a széleskörű kötelező jogi képviselet megkövetelése csak addig terjedhet, amíg a szociálisan rászorulóknak számára is biztosítja az állam a bírósághoz fordulás jogát; olyan kedvezményekkel, mint pl. a jogérvényesítést elősegítő költségkedvezmények, a bíróságok által biztosított ügyfélszolgálatok, illetve a pártfogó ügyvédi képviselet igénybevétele. ¹⁰ Vagyis kiemelten fontos, hogy a kötelező jogi képviselet általánossá tétele nem róhat olyan mértékű terhet a felekre, hogy ezáltal

³ 2020. évi LXX. törvény a bűncselekménnyel okozott kár, illetve sérelemdíj megtérítése iránt indított gyorsított perrel 5.§ (1) bekezdés

⁴ 2016. évi CXXX. törvény indoklása a polgári perrendtartásról, 72.§-hoz fűzött Indokolás

⁵ SZABÓ Imre: 72.§-hoz írt Nagykomentár, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez.

⁶ RÉTI László: A megújult képviseleti szabályok, Jogtudományi Közlöny, 2017/11., 473-474.o.

⁷ Megjegyzés: Az idézett AB határozat az 1952-es Pp. szabályait vizsgálja, ugyanakkor véleményem szerint maga a jogi képviselet szerepével kapcsolatban megfogalmazott érvek a hatályos Pp.-nél is figyelembe vehetőek.

⁸ 141/B/1993. AB határozat a Polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény 272.§ (3) bekezdése alkotmányellenességének vizsgálatáról

⁹ UDVARY Sándor: A perbeli fő- és mellékszemélyek státusának egyes kérdései – de lege ferenda, In: Egy új polgári perrendtartás alapjai (szerk.: Németh János – Varga István), HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014., 141-142.o.

¹⁰ U.o.

a bírósághoz fordulás joga sérüljön. Ugyanakkor azt is látnunk kell – amelyet a törvény Miniszteri Indokolása is említ –, hogy a tapasztalatok azt mutatják: a perek túlnyomó többségében a felek akkor is jogi képviselőt hatalmaznak meg perbeli képviseletük ellátására, ha azt a törvény nem írta elő kötelező jelleggel.¹¹

Mindemellett fontos kiemelni, hogy a Pp. által bevezetett ún. „professzionális perrendi szabályok” a járásbírói hatáskörbe tartozó perek esetében nem követelik meg a kötelező jogi képviseletet és egyben lényeges igényérvényesítési könnyítéseket biztosítanak a jogi képviselő nélkül eljáró fél számára.¹² Ezen szabályozás indoka pedig az, hogy a járásbírói hatáskörbe tartozó kisebb pertárgyértékű, illetve személyállapoti, családjogi tárgyú perekben az igényérvényesítés nem teszi feltétlenül szükségessé jogi szakember közreműködését. Ezért a jogi képviselettel nem rendelkező fél számára a törvény kevésbé szigorú és a fél igényérvényesítését elősegítő szabályokat fogalmaz meg. Ilyen támogató és a felet segítő szabály pl. a nyomtatványon, illetve szóban is előterjeszthető beadványok; a beadványok tartalmi könnyítése; a tárgyaláson szóban is előterjeszthető kérelmek; illetve a bíróság fokozottabb tájékoztatási kötelezettsége, amely részeként kiemelendők az eltérő anyagi pervezetési szabályok. Tekintettel arra, hogy a tanulmány elsődleges célja a bíróság közrehatási kötelezettségének, illetve az eltérő anyagi pervezetési szabályoknak a vizsgálata, ezért kerültek csak utalás szintjén említésre az egyéb feleket segítő rendelkezések.

2. A jogi képviselő nélkül eljáró felet érintő anyagi pervezetés

2.1. Az anyagi pervezetésről általában. Az anyagi pervezetés a Pp. „jellegadó sajátosságának” is nevezett olyan jogintézmény, amelynek célja, hogy a bíróság közrehatásával elősegítse a perkoncentrációt és a perhatékonyságot, vagyis hogy az anyagi jogvita minél gyorsabban és minél hatékonyabban véglegesen lezárható legyen. Ennek megvalósulása érdekében a bíróság a pervezetés által segíti a felek igényérvényesítését, amely így az eljárás „megfelelő mederben tartását” célozza. A bíróság anyagi pervezetése során a peranyag érdemi szempontú, tehát anyagi jogi minősítését is magában foglaló értékelést is végez, így a bíróság anyagi pervezetése elsősorban a perfelvételi tárgyaláson hangsúlyos, ahol a bíró egy kifejezetten aktív szerepet vállalva közrehat a jogvita kereteinek tisztázásában, illetve meghatározásában, amellyel biztosítható a gyorsabb és hatékonyabb igényérvényesítés. Ezen – perfelvételi szakban – aktív bírói attitűd, azonban az érdemi tárgyalási szakban már egy meglehetősen passzív, szemlélődő szerepet vár el a bírótól a pártatlanság és a semlegesség érdekében. Így azt kell látnunk, hogy az anyagi pervezetés elsősorban a perfelvételi nyilatkozatok hibáinak, illetve hiányosságainak a kiküszöbölését szolgálja, amely során – pontosan az előbbi részben kifejtettekkel összefüggésben – kétségtelenül nagy jelentősége van annak, hogy a fél milyen szakmai felkészültséggel rendelkezik. Az nyilvánvaló, hogy a jogi

¹¹ 2016. évi CXXX. törvény indokolása a polgári perrendtartásról, 72.§-hoz fűzött Indokolás

¹² WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 2017/4., 159-160.o.

képviselő nélkül eljáró féltől nem várható el a professzionális pervitel, ugyanakkor a jogi képviselővel eljáró fél esetében a törvény megköveteli a szakszerűséget és a felelősséget. Emiatt olyan szabályokkal kell elősegíteni a jogi képviselő nélkül eljáró fél jogérvényesítését, amely biztosítja, hogy a laikus fél is eleget tudjon tenni a törvény által megkövetelt szakszerűség követelményének, ugyanakkor mindez nem fordul át a bíró közreható tevékenységéből egyfajta bírói túlgondoskodássá. Ennek biztosítására hivatott a 2020. évi CXIX. törvénnyel (a továbbiakban: Pp. novella) módosított fejezete a Pp.-nek, amely novelláris módosítás lényeges változtatásokat vezetett be a jogi képviselő nélkül eljáró félre vonatkozó eltérő rendelkezések kapcsán.

2.2. A jogi képviselő nélkül eljáró félre vonatkozó eltérő szabályok. A már korábban is említett Pp. novella által bevezetett egyik legjelentősebb módosításnak a jogi képviselő nélkül eljáró felekre vonatkozó szabályok tekinthetők, ezért a következőkben ezen szabályokat vizsgálja a tanulmány az anyagi pervezetés tükrében. Az anyagi pervezetés vizsgálata során érdekes kérdésként merül fel, hogy a bíróság közreható tevékenysége azonos-e az anyagi pervezetéssel. Alapvetően azt mondhatjuk, hogy a bíróság közreható tevékenységének van egy szűkebb és egy tágabb értelmezése is, amely tágabb értelmezés lehetővé teszi, hogy a bíróság hiánypótlási szabályait és a kötelező tájékoztatásokat is olyan bírói cselekményeknek tekintsük, amelyek a felek hatékony jogérvényesítését segítik elő.¹³ Véleményem szerint ez a határ a jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében azonban még inkább elmosódik, hiszen az eltérő szabályokra tekintettel mind a kereseti kérelem, a viszontkereset (beszámítást tartalmazó irat és az írásbeli ellenkérelem), mind a keresetváltoztatás és az ellenkérelem-változtatás iránti kérelem is előterjeszthető szóban; továbbá a törvény lehetőséget biztosít a fél személyes meghallgatásának az elrendelésére is. Ennek köszönhetően a bíróság közreható tevékenysége körében meglátásom szerint keveredhetnek a tájékoztatási, hiánypótlási és anyagi pervezetési bírói cselekmények.

A jogi képviselő nélkül eljáró felek esetében a Pp. a bíróság számára eltérő, fokozottabb tájékoztatási kötelezettséget ír elő, amellyel a bíróság közreható tevékenysége körében elősegíti a felek hatékony jogérvényesítését. Ilyen a Pp. 111.§-ban előírt tájékoztatási kötelezettség, amely kimondja, hogy „*a bíróság köteles a jogi képviselő nélkül eljáró felet perbeli jogairól és kötelezettségeiről, indokolt esetben a támogató perben történő részvételéről, valamint a pártfogó ügyvédi képviselet engedélyezésének lehetőségéről a szükséges tájékoztatással ellátni*”¹⁴. Azonban itt fontos kiemelni, hogy ezen tájékoztatási kötelezettség a „klasszikus” anyagi pervezetéstől eltérően kizárólag az eljárásjogi kérdésekről szóló tájékoztatásra terjed ki¹⁵, ugyanakkor kétségtelenül olyan segítséget nyújt a félnek, amellyel a hatékony igényérvényesítést segíti elő, pl. a képviseleti lehetőségekről szóló tájékoztatással. A tájékoztatási kötelezettséggel kapcsolatban említést

¹³ KOVÁCS Helga Mariann: 237. §-hoz írt Nagykommentár, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez.

¹⁴ 2016. évi CXXX. törvény a polgári perrendtartásról 111.§

¹⁵ VITVINDICS Mária: 111. §-hoz írt Nagykommentár, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez.

érdemes még tenni a jogi képviseletre való áttérés szabályairól. Ugyanis a Pp. 244.§-a alapján, ha a jogi képviselet nem kötelező, de a fél mégis jogi képviselőt vesz igénybe, akkor azt a jogi képviselővel történő eljárás választásának kell tekinteni¹⁶, ezáltal az eljárás további részében már rá is a „szigorúbb” törvényszéki eljárásra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni; azonban ezt követően is az eljárás során egy alkalommal áttérhet a jogi képviselő nélküli eljárásra. Ez azért fontos – most már anyagi pervezetési szempontból is –, mert a jogi képviselő nélküli eljárásra való áttérés nem okozhatja a fél perbeli jogainak a sérelmét, vagyis a bíróságot innentől kezdve terheli a fokozottabb közrehatási és tájékoztatási kötelezettsége, és ezt nem mellőzheti abban bízva, hogy a korábbi jogi képviselő a szükséges tájékoztatásokat megadta.¹⁷

A korábban kifejtett elsősorban eljárásjogi jellegű tájékoztatási kötelezettségnél talán közelebb áll az anyagi pervezetéshez a hiánypótlás jogintézménye, hiszen a bíróságnak a hiánypótlás keretében értékelnie kell a keresetlevél perfelvételre alkalmasságát, amelynél bizonyos értelemben elkerülhetetlen a kérelem anyagi jogi szempontú értékelése. Jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében a Pp. kimondja, hogy *„(...) a bíróságnak a keresetlevél valamennyi hiányosságát fel kell tüntetnie és a fél jogban járatlanságához igazodó teljes körű tájékoztatást kell adnia a hiánypótlás módjáról.”*¹⁸ Mindez azt jelenti, hogy a hiánypótlásra felhívást olyan egyediesített módon kell megadnia, hogy az a laikus fél számára érthető és teljesíthető legyen; továbbá azt is tartalmaznia kell, hogy a fél milyen módon pótolhatja ezeket a hiányosságokat.¹⁹ Itt utalni kell arra, hogy ez az egyediesített tájékoztatás szintén azt szolgálja, hogy a jogvita keretei minél előbb tisztázottá váljanak, hiszen a bíróság által a hiánypótlási felhívásban nem nevesített hiányosságok később nem szolgálhatnak a kereseti kérelem visszautasításának alapjául²⁰. Mindebből az következik, hogy egy esetleges nem teljeskörű hiánypótlás esetén a tisztázatlanul maradt vagy továbbra is hiányos részek a perfelvétel során – a bíróság anyagi pervezetése által – lesznek pótolhatóak.

Végezetül a bíróság közrehatási tevékenysége körében említést kell tenni a jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében a törvény által meghatározott anyagi pervezetésre vonatkozó eltérő szabályokról. A Pp. 237.§-ában megfogalmazott általános anyagi pervezetésre vonatkozó szabályokon túl a jogi képviselő nélkül eljáró felek vonatkozásában a többlétszabályok között a Pp. 253.§-a kimondja, hogy *„a bíróság elrendelheti a fél személyes meghallgatását a jogvita kereteinek a meghatározásához, így különösen a fél tényállításai, jogállításai és kérelme, ellenkérelme, valamint bizonyítási lehetőségei tisztázása érdekében”,* illetve a fokozott tájékoztatási kötelezettsége keretében *„a bíróság a felet a bizonyításra szoruló tények vonatkozásában (...) a bizonyítási lehetőségek, bizonyítási eszközök és ezek feltételei tekintetében – szükség esetén – tájékoztatással látja el”.*

¹⁶ Pp. 244. § (1) bekezdés

¹⁷ SZALAY Róbert: *244. §-hoz írt Nagykommentár*, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez.

¹⁸ Pp. 248.§ (1) bekezdés

¹⁹ SZALAY Róbert: *247. §-hoz írt Nagykommentár*, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez.

²⁰ U.o.

Ezzel kapcsolatban fontos kiemelni, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró fél számára biztosított személyes meghallgatás azt a célt szolgálja, hogy a perfelvételi nyilatkozatok homályos vagy nem egyértelmű részei tisztázásra kerüljenek, ezáltal a bíróság az anyagi pervezetési kötelezettségét is hatékonyabban tudja ellátni.²¹ Ezzel kapcsolatban megfontolandó lehet az a javaslat, amely azt tanácsolja, hogy a perfelvételi tárgyalást megnyitó bírósági összefoglalóban a bíróságnak tájékoztatnia kellene a feleket arról, hogy mi az általa azonosított felperesi, illetve alperesi jogállítás.²² Meglátásom szerint a jogi képviselő nélkül eljáró felek esetében ez kétségtelenül hatékonyan elősegítené a felek jogérvényesítését, azonban tekintettel arra, hogy a bíróság nem határozhatja meg a per tárgyát, így meglehetősen óvatosságnak kellene lennie az ilyen tartalmú bírói tájékoztatásnak, hiszen a laikus, jogban nem jártas felek könnyen befolyásolhatóak lehetnek. Továbbá, ha az egyik fél jogi képviselővel, míg a másik fél jogi képviselő nélkül jár el, abban az esetben egy ilyen jellegű bírói tájékoztatás akár sérthetné a félegyenlőséget is.

Az anyagi pervezetés körében említést kell még tenni a bizonyítással kapcsolatos fokozottabb tájékoztatási kötelezettségről, hiszen a jogi képviselő nélkül eljáró felet a bíróságnak az anyagi pervezetés körében tájékoztatnia kell a per tárgyához igazodóan pl. a bizonyítási indítványok előterjesztésének a módjáról, lehetőségeiről, illetve a szakértői bizonyításról is (bár itt egyébként is vannak eltérő anyagi pervezetési szabályok). Ennek a fokozottabb tájékoztatásnak is az a célja, hogy a jogban járatlan fél számára érthetővé váljon: hogyan, milyen formában tudja olyan módon bizonyítani tényállításait, amely a bíróság számára elfogadható és a jogszabályoknak megfelelő. Ezzel kapcsolatban említést kell még tenni az Új Pp. Konzultációs Testületének 65. számú állásfoglalásáról, amely szerint ha a fél állítási szükséghelyzetével kapcsolatban a bíróságnak kételye merül fel, akkor abban az esetben nem mentesül a tény előadásának és bizonyításának kötelezettsége alól; azonban a bíróság a kétely felmerülésekor erről tájékoztatja a jogi képviselő nélkül eljáró felet, így lehetőséget biztosítva arra, hogy az állított tény bizonyítását megkísérelhesse.²³ Ilyen lehet például, ha a jogi ismeretekkel nem rendelkező felperes úgy ítéli meg, hogy mivel ő nem találja a felek között létrejött kölcsönszerződés részére kiállított és átadott példányát, ezért azzal csak az alperes rendelkezik, azonban ez nem tekinthető állítási szükséghelyzetnek, hiszen a szerződés elvesztése nem tekinthető annak az esetnek, hogy „kizárólag az ellenérdekű fél rendelkezik vele”. Ilyen esetben a bíróság tájékoztatja a felet, hogy az általa állított tények bizonyítását megkísérelheti, így akár egy ún. „másodlagos tény” fennállásának vagy fenn nem állásának a bizonyításával sikeresen bizonyíthatja tényállítását.²⁴

2.3. A jogalap megjelölésével kapcsolatos nehézségek. Ahogyan már korábban is említettem a Pp. novella által bevezetett egyik legjelentősebb

²¹ SZALAY Róbert: 253. §-hoz írt Nagykomentár, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez.

²² VÖLCSEY Balázs: Kérdések és lehetséges válaszok a Pp. novella kapcsán, Magyar Jog, 2021/5., 273.-283.o.

²³ Új Pp. Konzultációs Testületének 65. számú állásfoglalása

²⁴ U.o.

módosításnak a jogi képviselő nélkül eljáró felekre vonatkozó szabályok tekinthetők. A tanulmány ezen része egy központi problémáját kívánja kiemelni a személyesen eljáró felek vonatkozásában. Jelen kérdéskör vizsgálata kapcsán Pp. novella egyik legjelentősebb módosítása volt a Pp. 247.§ (2) bekezdése, amely kimondja, hogy „*a félnek az érvényesíteni kívánt jogot és az anyagi jogi kifogást az annak alapjául szolgáló tények előadásával kell megjelölni*”. Mindez azért érdekes, mert a jogállítási kötelezettségre figyelemmel a keresetlevél addig nem közölhető az ellenérdekű féllel, amíg egyértelműen be nem azonosítható a jogállítás.²⁵ Így a 2021. január 1-én hatályba lépett Pp. novella lényegében a bíró kötelezettségévé teszi, hogy a fél által előadott tényállítás és kérelem alapján a jogalapot beazonosítsa.²⁶ Ezt azért fontos kiemelni az anyagi pervezetéssel kapcsolatban, mert a Pp. szabályai szerint a bíróság az anyagi pervezetését a felek kérelmének és jogállításainak korlátai között gyakorolja. Jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében azonban azt kell látnunk, hogy a bíróság anyagi pervezetése során szükségszerűen aktívan közrehat abban, hogy a felperes kereseti kérelmében mind a bíróság, mind az ellenérdekű fél számára egyértelműen beazonosítható módon jelölje meg keresetének jogalapját a tényállás előadása útján. Tekintettel arra, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró félnek kereseti kérelmében nem kell feltüntetnie a jogalapot és a jogi érvelést, így a személyesen eljáró félnek úgy kell előadnia a tényállást, hogy azt mind a bíróság, mind az ellenérdekű fél meg tudja feleltetni egy anyagi jogi jogszabályi rendelkezésnek. Mindezt egyben azt jelenti, hogy a fél által előadott tényeknek elégségesnek és alkalmasnak kell lennie az anyagi jogi jogszabályi rendelkezéshez való szubszumálásra.²⁷ Mindez szükségszerűen más jellegű és tartalmú bírói közrehatást és anyagi pervezetést fog jelenteni, mint a jogi képviselővel eljáró fél esetében.²⁸

Ebből az következik, hogy – akár hiánypótlás keretében, akár a perfelvételi tárgyalás során – a bíróság aktívabban közrehat abban, hogy a jogvita keretei a jogi képviselő nélkül eljáró perekben is tisztázhatóak legyenek. A bíróság felhívása minden esetben a tények részletesebb előadására, illetve a fél által érvényesíteni kívánt jog tisztázására és beazonosíthatóságára irányul. Ennek lényegében négy útja lehet. Ha a laikus fél részletes előadásából egyértelműen beazonosítható a jogalap, akkor meghatározhatóak a jogvita keretei. Ha a jogi képviselő nélkül eljáró fél – mint lehetőség – megjelöli a jogalapot, azt azonban nem kellően szabatosan, de beazonosíthatóan teszi, abban az esetben is tisztázottak a jogvita keretei. Így a bíróság különösebb közrehatási tevékenység nélkül le tudja zárni a perfelvételi szakot. Abban az esetben azonban, ha a laikus fél tévesen jelöli meg az anyagi jogi rendelkezést – akár arra való utalással, akár konkrétan –, akkor a bíróságnak kell anyagi pervezetése körében tisztáznia, hogy a fél a jogalapot illetően módosítja-e a kérelmét.²⁹ Itt fontos megemlíteni az anyagi pervezetéssel kapcsolatban, hogy a

²⁵ ASZÓDI László: *Az anyagi pervezetés rendező elvei*, A Magyar Igazságügyi Akadémián 2022. április 6-án és 25-én megtartott előadás szerkesztett változata., 234.-235.o.

²⁶ SZALAY Róbert: *247.§-hoz írt Nagykommentár*, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez

²⁷ U.o.

²⁸ WOPERA Zsuzsa: *Jogtudomány kontra jogalkalmazás? A polgári perrendtartás novellás módosításának irányai*, Miskolci Jogi Szemle 16. évfolyam (2021), 5. szám (3. különszám), 723.o.

²⁹ i.m. WOPERA, 247. §-hoz írt Nagykommentár

rendelkezési elvből adódóan a felek a bíróság anyagi pervezetését szabadon felhasználhatják, vagyis a fél döntése az, hogy a bíróság anyagi pervezetésére figyelemmel módosítja-e a kérelmét vagy nem. Végezetül a legtöbb kérdést felvető eset, ha a felperes által a kereseti kérelemben feltüntetett tényállítások több jogalap megalapozására is szolgálhatnak. Ilyen esetben a törvény a bíróság feladatává teszi, hogy „a fél által előadott tényálláshoz a jogalapot megkeresse”³⁰. Ugyanakkor mivel több jogalap is kiolvasható a kereseti kérelemből, így lényegében „választási lehetőséget” kell biztosítani a félnek azzal, hogy a tényállásból kiolvasható összes lehetséges jogállítást megnevezi és a félre bízva a választást, hiszen a bíróság – a rendelkezési elvből fakadóan – arról nem dönthet, hogy a fél mely jogát kívánja érvényesíteni, ugyanakkor a jogállítási kötelezettség miatt a keresetlevél nem közölhető egyértelműen be nem azonosítható jogállítás nélkül.³¹ Mindez formálisan lényegesen több közrehatás, mint amit az anyagi pervezetés körében a bíróság megtesz, ugyanakkor ezen szabály bevezetésével a laikus fél igényérvényesítését kívánja megkönnyíteni a Pp. novella az indokolás szerint.³² Ezzel kapcsolatban felmerült a szakirodalomban az az álláspont is, hogy ezen szabályozás lényegében a 1952-es Pp. kéttagú pertárgyfogalmához tér vissza a jogi képviselő nélkül eljáró fél esetében.³³

Jelen fejezet zárásaképpen említést szeretnék még tenni arról az igen gyakori esetről is, amikor az egyik fél jogi képviselővel, a másik fél pedig jogi képviselő nélkül jár el. Hiszen az anyagi pervezetéshez kapcsolódó Nagykomentár úgy fogalmaz, hogy „a jogi képviselővel vagy anélkül eljáró fél helyzete a bíróság tájékoztatási kötelezettsége szempontjából teljesen azonos, a különbségek a tájékoztatás cizelláltságában lehetnek”³⁴. Itt felmerülhet a kérdés, hogy mit ért a jogalkotó cizelláltság alatt, hiszen a Nagykomentár úgy fogalmaz, hogy mindez a különbség csupán abban áll, hogy „a jogi képviselőnél feltételezhetően a jogi terminológia használatával történik, a személyesen eljáró fél esetében pedig az általános jogi tájékozottsághoz szabott magyarázatot jelent”³⁵. Ugyanakkor véleményem szerint kétségtelen, hogy a laikus fél számára a bíróság közrehatási tevékenysége olykor lényegesen több és eltérőbb jellegű támogatást fog jelenteni, hiszen a jog ismeretének a hiánya nem csak „cizelláltságbeli” különbséget fog eredményezni, hanem olykor a per tárgyhöz igazodó egyediesített tájékoztatást is, amely elősegíti a fél hatékony igényérvényesítését. Ilyen esetben különösen fontos a bíróság anyagi pervezetésének azt a jellemzőjét kiemelni, hogy a bíróság az ügy egyediségére tekintettel mérlegeli azt, hogy hogyan tudja megtartani az egyensúlyt a jogi képviselő nélkül eljáró fél hatékony igényérvényesítésének az elősegítése, ugyanakkor a félegyenlőség és a pártatlanság tiszteletben tartása és érvényre juttatása között.

³⁰ U.o.

³¹ i.m. ASZÓDI 234.-235.o.

³² U.o. 235.o.

³³ i.m. VÖLCSEY, 273.-283.o.

³⁴ KOVÁCS Helga Mariann: 237.§-hoz írt Nagykomentár, In: Wopera Zsuzsa (szerk.): Nagykomentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez.

³⁵ U.o.

Összegzés

A Pp. megalkotásával néhány kérdés tekintetében alapvető szemléletváltozást tapasztalhatunk, amelyeknek elsődleges célja a minél gyorsabb és hatékonyabb igényérvényesítés biztosítása volt. Ezen célok megvalósítása érdekében került be a Pp.-be a tanulmány témájául választott széleskörű kötelező jogi képviselet és a bíróság közrehatási tevékenysége körében az anyagi pervezetés is. A dolgozat elsősorban arra a kérdésre kereste a választ, hogy a jogi képviselő nélkül eljáró felek esetében megfogalmazott eltérő, fokozottabb bírói közrehatási tevékenység – a fokozottabb tájékoztatási kötelezettség, illetve az eltérő anyagi pervezetési szabályok – alkalmasak-e a hiányzó professzionális jogi képviselet pótlására?

Természetesen itt kiemelendő, hogy jogi képviselő nélküli eljárásra elsősorban a járásbíróóság hatáskörébe tartozó, kevésbé bonyolult, kisebb pertárgyértékű ügyekben van lehetőség – hiszen a professzionális perviteli szabályok miatt alapvetően általánosan kötelező a jogi képviselet –, azonban mégis ezen ügyek jelentős száma miatt fontos ezen kérdések vizsgálata is.

Az kétségtelen, hogy a személyesen eljáró felekre vonatkozó eltérő, speciális szabályok segítséget nyújtanak a fél számára, azonban ezen segítség elsősorban eljárásjogi jellegű szabályokkal kapcsolatos fokozottabb tájékoztatási kötelezettséget jelent a bíróság részéről, így kevésbé alkalmas a jogi képviselő szakmai szerepét pótolni, hiszen a bíróság nem léphet ki bírói szerepéből, vagyis nem válhat „túlgondoskodóvá”, nem sértheti meg a semlegesség és pártatlanság követelményét. Az anyagi jogi értékelést is magában foglaló anyagi pervezetés pedig valójában lényegét tekintve nem térhet el markánsan/nagymértékben a jogi képviselővel eljáró felek esetében megvalósuló bírói közrehatási kötelezettségtől, elsősorban a félegyenlőség biztosítása érdekében.

Így összességében meglátásom szerint az állapítható meg, hogy a Pp. által megfogalmazott, a személyesen eljáró felet támogató rendelkezések nem képesek maradéktalanul pótolni azt a professzionális képviseletet, amelyet a szakmailag felkészült jogi képviselők biztosítanak az eljárás során. A bíróság kétségtelenül segítséget nyújt a személyesen eljáró feleknek, azonban ez a támogatás nem terjedhet túl a közreható jellegen, így a fokozottabb tájékoztatási kötelezettségek sem tudják pótolni egy jogi képviselő perviteli és pertaktikai jelentőségét és szerepét. Emellett véleményem szerint a jogi képviselő jogász felkészültsége egy hidat is képez a laikus (igényét érvényesíteni kívánó) fél és a bíróság között, ezáltal megkönnyítve mind a kommunikációt, mind az igényérvényesítés folyamatát és biztosítva ezzel a hatékonyabb és gyorsabb igényérvényesítést.

Irodalomjegyzék

- ASZÓDI László: *Az anyagi pervezetés rendező elvei*, A Magyar Igazságügyi Akadémián 2022. április 6-án és 25-én megtartott előadás szerkesztett változata., In: *Jogászegyleti Értekezések 2022* (szerk.: Bodzási Balázs), Magyar Jogász Egylet, Budapest, 2022.

-
- RÉTI László: *A megújult képviseleti szabályok*, Jogtudományi Közlöny, 2017/11.
 - UDVARY Sándor: *A perbeli fő- és mellékszemélyek státusának egyes kérdései – de lege ferenda*, In: Egy új polgári perrendtartás alapjai (szerk.: Németh János – Varga István), HVG-ORAC Kiadó, Budapest, 2014.
 - VÖLCSEY Balázs: *Kérdések és lehetséges válaszok a Pp. novella kapcsán*, Magyar Jog, 2021/5.
 - Wopera Zsuzsa (szerk.): *Nagykommentár a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényhez*.
 - WOPERA Zsuzsa: *Az új polgári perrendtartás elvi alapjai*, Jogtudományi Közlöny, 2017/4.
 - WOPERA Zsuzsa: *Jogtudomány kontra jogalkalmazás? A polgári perrendtartás novelláris módosításának irányai*, Miskolci Jogi Szemle 16. évfolyam (2021), 5. szám (3. különszám) <https://doi.org/10.32980/MJSz.2021.5.1506>
-
-